

KUML

ÅRBOG FOR JYSK ARKÆOLOGISK SELSKAB
1957

KUML

ÅRBOG FOR JYSK ARKÆOLOGISK SELSKAB

1957

With Summaries in English
Mit deutschen Zusammenfassungen

UNIVERSITETSFORLAGET I AARHUS

1958

Forside:

Restaurering af jættestue i Tustrup
Restoration of passage grave at Tustrup

Redaktion:

P. V. GLOB

Copyright 1958

by

Jysk Arkæologisk Selskab

Printed in Denmark

by

Aarhus Stiftsbogtrykkerie A/S

Clichéer:

Hammerschmidt - Århus

INDHOLD

<i>Johannes Brøndsted</i> : Erik Westerby	7
<i>P. Kjærum</i> : Storstensgrave ved Tustrup	9
<i>Knud A. Larsen</i> : Stenalderhuse på Knardrup Galgebakke	24
<i>Bent Sylvest</i> : En sværdskele fra ældre bronzealder	44
<i>C. J. Becker</i> : Førromersk jernaldergrav fra Try skole i Vendsyssel	49
<i>Ad. Stender-Petersen</i> : Jordanes' beretning om Goternes udvandring	68
<i>Nils Lunn</i> : Træl – Tralle – Trælleborg	81
<i>Torkild Ramskou</i> : Stavgård og bautavi	86
<i>Johannes Nicolaisen</i> : Slaveri hos Tuaregerne i Sahara	91
<i>P. V. Glob</i> : Slangeofre i Bahraíns oldtidshovedstad	114
<i>T. G. Bibby</i> : Bahraíns oldtidshovedstad gennem 4000 år	128
<i>J. Læssøe</i> : En kileskrift fra Bahrain	164
<i>P. V. Glob</i> : Oldtidsfund i Qatar	167
Jysk Arkæologisk Selskab	179
<i>V. Gordon Childe</i> : Tilbageblik	180
<i>Ole Klindt-Jensen</i> : Seán P. Ó Ríordáin	188
<i>Stuart Piggott</i> : V. Gordon Childe og Seán Ó Ríordáin	190
<i>Wilhelm Holmqvist</i> : Nils Åberg	192

CONTENTS

<i>Johannes Brøndsted</i> : Erik Westerby	8
<i>P. Kjærum</i> : Megalithic tombs at Tustrup	22
<i>Knud A. Larsen</i> : Stone-Age houses on Knardrup Gallows Hill	41
<i>Bent Sylvest</i> : A scabbard from the Early Bronze Age	48
<i>C. J. Becker</i> : Ein vorrömisches Grab von Try, Amt Hjørring	64
<i>Ad. Stender-Petersen</i> : Jordanes' Bericht von der Auswanderung der Goten..	76
<i>Nils Lunn</i> : Træl – Tralle – Trælleborg	84
<i>Torkild Ramskou</i> : Stave-yard and sacred enclosure	89
<i>Johannes Nicolaisen</i> : Slavery among the Tuareg in the Sahara	107
<i>P. V. Glob</i> : Snake sacrifices in Bahrain's ancient capital	125
<i>T. G. Bibby</i> : The hundred-meter section	152
<i>J. Læssøe</i> : A cuneiform inscription from the island of Bahrain	165
<i>P. V. Glob</i> : Prehistoric discoveries in Qatar	175
Jysk Arkæologisk Selskab	179
<i>V. Gordon Childe</i> : Retrospect	180
<i>Ole Klindt-Jensen</i> : Seán P. Ó Ríordáin	188
<i>Stuart Piggott</i> : V. Gordon Childe and Seán P. Ó Ríordáin	190
<i>Wilhelm Holmqvist</i> : Nils Åberg	194

Fig. 1. Randskaaret med kileindskrift. Ca. 2/3.
Rim sherd with cuneiform inscription. Appr. 2 : 3.

EN KILEINDSKRIFT FRA BAHRAIN

Av J. LÆSSØE

Trods de senere aars livlige arkæologiske virksomhed har øen Bahrain vist sig kun langsomt at ville avsløre skrevne vidnesbyrd om sin tidligere historie. Hvis Bahrain virkelig er identisk med det land, som i oldtidens Mesopotamien kaldtes Dilmun – en antagelse, for hvilken der endnu ikke foreligger noget avgørende bevis gennem indskrifterne – er det ikke urimeligt at vente, at fortsatte udgravninger en dag vil føre til opdagelsen av kileskrifttexter i betydeligt tal paa øen. Indtil for kort tid siden var den eneste kileskrifttext, som nogensinde er opdaget paa Bahrain, imidlertid en indskrift bestaaende av tre linier, der muligvis skal opfattes som sumerisk, og som var skaaret paa en genstand av sten, der angaves at være formet som en menneskefod; den nyeste diskussion av denne indskrift skyldes Edmund I. Gordon i en artikel med titlen *The Inscribed Stone "Foot" at Bahrain* (*Supplement to the Bulletin of the Philadelphia Anthropological Society*, IX/1 [1955], vii f.), hvor udførlige henvisninger til tidligere behandlinger ligeledes er samlet. Det vides ikke, hvor denne genstand, som fandtes førend 1880, for øjeblikket befinder sig.

I 1957 fandtes under de danske udgravninger paa Bahrain, som ledes av professor P. V. Glob, et nyt vidnesbyrd om, at øen i hvert fald for en tid var en mesopotamisk kulturprovins. Et randskaar fra en stor lerkrukke med udbøjlet kant¹⁾ fremviser følgende kileindskrift paa randens inderside:

d. v. s., 2 (PI) 4 (b á n) 7 s ì l a. Ifølge et uddrag av serien e a II, repræsenteret ved fragmentet VAT 9541, iii 28', er den sumeriske værdi av 2 (PI) at ansætte som n i m i n a, og den akkadiske læsning er 2 *pani* (se B. Landsberger, *Assyriologische Notizen*, V. *Die Lesung des Hohlmasses* PI, i *Welt des Orients*, I [1949], 373–376). Den akkadiske læsning av den foreliggende indskrift vilde i henhold hertil være som følger: 2 *pani* 4 *sāt* 7 *qa*. Denne angivelse av krukkenes kubikindhold er skrevet omvendt i forhold til krukkenes kant, saaledes at tegnene lettest lod sig læse, idet man hældede krukken imod sig og saa ned i den fra oven. Herved adskiller Bahrain-krukken sig fra de vin-kr., som for nylig er fundet i Nimrud²), og som er forsynet med indskrifter, der angiver deres rumindhold med assyriske betegnelser, idet Nimrud-exemplarerne uden undtagelse er mærket med paaskrift paa krukkenes yderside.

Omsætningen av det paa Bahrain-skaaret angivne rummaal til dets ækvivalent i vore betegnelser maa naturligvis gøres avhængig av en datering av indskriften. Det oplyses av magister Bibby (s. 141), at skaaret tilhører Lag 23, hvorved fundomstændighederne taler for en tidlig datering (sent i det 3. eller tidligt i det 2. aartusinde f. Kr.³). Under denne forudsætning har vi at gøre med et rummaal, hvor l g u r (akkadisk *kurru*⁴) svarer til 300 s ì l a (akk. *qa*), og hvor 5 PI udgør en g u r. l g u r omfatter endvidere 30 b á n (akk. *sūtu*), og l b á n svarer til 10 s ì l a. I *Journal asiatique*, 1909, 103, beregnede F. Thureau-Dangin den absolutte værdi av en g u r til 121.2 liter, og, følgelig, en s ì l a til 0.404 liter (*ibid.*, s. 101). Bahrain-krukken maatte saaledes have haft et kubikindhold paa 167 s ì l a (*qa*) svarende til 67.468 liter. Dette maa imidlertid betragtes som en foreløbig beregning, idet det maa erindres, at beregninger av rummaal, som for nylig er foretaget paa grundlag av en mærket krukke fra Salmanassar-fortet ved Nimrud, har vist, at den assyriske homer (*imēru*), der omfattede 100 *qa*, svarede til 184.2 liter. Dette bemærkedes av Miss Barbara Parker (*Iraq*, XIX [1957], 128), som ligeledes med rette tilføjede, at *sūtu*-maalet varierede i antallet av *qa*, og at *qa*-enheden heller ikke i sig selv var ensartet i forskellige omraader (*ibid.*, s. 127, i note til ND. 5447). Man maa derfor avvente yderligere vidnesbyrd fra Bahrain, førend en eentydig forstaaelse av det her offentliggjorte rummaal kan opnaas.

A Cuneiform Inscription from the Island of Bahrain.

In spite of the intense archaeological activity of recent years, Bahrain has been slow to reveal written evidence of its past history. If Bahrain is indeed identical with Dilmun of the ancient Mesopotamians, an assumption of which there is as yet no conclusive epigraphical proof, it is not unreasonable to expect that further excavation will some day produce cuneiform inscriptions in considerable number. Until recently, however, the only cuneiform inscription ever discovered on the island was a text consisting of three lines, possibly to be read in Sumerian, inscribed on a stone object allegedly shaped as a human foot; the most recent discussion of this inscription was given by Edmund I. Gordon in an article entitled *The Inscribed Stone "Foot" at Bahrain* (*Supplement to the Bulletin of the Philadelphia Anthropological Society*, IX/1 [1955], vii f.), where full references to previous discussions will also be found. The present whereabouts of this object, which was found before 1880, is unknown.

In 1957, in the course of the Danish excavations on Bahrain, under the direction of Professor P. V. Glob, new evidence was uncovered to suggest that the island was at one time a province of the Mesopotamian sphere of civilisation. A sherd from the flaring rim of a large clay pot¹⁾ features the cuneiform inscription on the inside of the rim shown in fig. 1 and at the foot of p. 164, *i. e.*, 2 (PI) 4 (bán) 7 sila.

According to an excerpt from the series e a II, represented by the fragment VAT 9541, iii 28', the Sumerian reading of 2 (PI) is *nimina*, and the Akkadian reading 2 *pani* (see B. Landsberger, *Assyriologische Notizen*, V. *Die Lesung des Hohlmasses PI (Welt des Orients*, I [1949], 373-376)). The Akkadian reading of the present inscription would, therefore, be as follows: 2 *pani* 4 *sāt* 7 *qa*. The indication of the capacity of the pot is written inverted in relation to the rim, so that it could be most conveniently read when one tilted the pot toward one and looked down into its interior. In this arrangement, the Bahrain pot differs from wine jars inscribed with their Assyrian capacity measures recently discovered at Nimrud,²⁾ the Nimrud specimens being invariably marked on the outside of the jar.

The exact connotation of the measure of capacity involved will, of course, depend on the date of the inscription. As reported by Mr. Bibby (see p. 158), the sherd belongs to Level 23 so that its stratification would indicate an early date (late 3. or early 2. millennium B. C.)³⁾. On this evidence, we are dealing with a measure of capacity where 1 gur (Akkadian *kurru*⁴⁾ equals 300 sila (Akk. *qa*), with 5 PI to the gur. 1 gur, further, equals 30 bán (Akk. *sātu*), and 1 bán is the equivalent of 10 sila. F. Thureau-Dangin, in *Journal asiatique*, 1909, 103, calculated the absolute value of the gur at 121.2 litres, and that of the sila, consequently, at 0.404 litres (*ibid.*, p. 101). The Bahrain pot would, then, have had a capacity of 167 sila (*qa*), or 67.468 litres. This must, however, for the time being remain a tentative calculation; for it will be remembered that recent calculations on the capacity of a marked jar from Fort Shalmaneser, at Nimrud, provided the equivalent of 184.2 litres to the Assyrian homer (*imēru*), which comprised 100 *qa*. This was noted by Miss Barbara Parker in *Iraq*, XIX (1957), 128, who also rightly observed that the *sātu* measure varied in the number of *qa*, and that the *qa* unit itself might vary between different areas (*ibid.*, p. 127, in note to ND. 5447). Further evidence from Bahrain will be needed, therefore, before an unambiguous interpretation of the present measure of capacity can be provided.

J. Læssøe.

NOTES

1) The curvature of the fragment suggests a rim diameter of ab. 28 cms. 2) See M. E. L. Mallowan, in the *Illustrated London News*, November 23, 1957, p. 874. 3) Ur III, Isin/Larsa, or early Old Babylonian.

A priori, I hesitate to force the argument that the shape of the sign must of necessity belong

to an early period (3. millennium B. C.) when "4 bán (*sāt*)" would still be written with four horizontal strokes crossing a vertical wedge (*cf.*, for this argument, A. Deimel, *Šumerisches Lexikon*, II/2 [1930], No. 340, 1), where later practice would require the sign ÁŠ accompanied, at the right, by a flick (compare C. Fossey, *Manuel d'assyriologie*, II [1926], Nos. 34848-50 and 34851-58 respectively). This circumstance, as well as the comparatively early form of QA (*cf.* Fossey, *op. cit.*, Nos. 4085-87 and 4091), may also be a feature characteristic of a Neo-Babylonian or later text exhibiting archaic tendencies. 4) See A. Deimel, *Šumerisches Lexikon*, II/1 (1928), No. 111, 2, and A. Falkenstein, *Die neusumerischen Gerichtsurkunden*, III (1957), 118 f. For a recent survey of Old Babylonian capacity measures, see A. Goetze, *The Laws of Eshnunna* (1956), p. 186. Note that the Neo-Babylonian gur comprised only 180 sila.